

TEOLOGIA I MORALNOŚĆ
Volumen 11(2016), numer 2(20)
doi: 10.14746/TIM.2016.20.2.10

ANNA WIERADZKA-PILARCZYK
HUBERT PILARCZYK

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Teologiczny

Problem dojrzałości osób przygotowujących się do sakramentu małżeństwa

The problem of maturity for marriage candidates

WSTĘP

Dojrzałość to pojęcie o charakterze interdyscyplinarnym. Dotyczy wielu obszarów ludzkiego życia, stąd jej jednoznaczne zdefiniowanie nie jest rzeczą łatwą. Uzyskanie pewnego poziomu dojrzałości jest warunkiem uzyskania określonych urzędowo praw, związana jest ze zdolnością do podejmowania trwałych zobowiązań i odpowiedzialności za siebie i innych. W sensie psychologicznym jest warunkiem ukształtowania zdrowej osobowości, adekwatnej dla danego etapu życia. Ma to duże znaczenie nie tylko dla życia osoby w jej „tu i teraz”, ale przede wszystkim rzutuje na jej przyszłość. Dynamicznie zachodzące zmiany społeczno-kulturowe wymuszają na osobach zajmujących się badaniem funkcjonowania społecznego jednostek i grup przyjrzenia się kondycji współczesnego człowieka, z uwzględnieniem różnych czynników jego życia, a także, patrząc w kontekście niniejszego artykułu, poziomu jego dojrzałości w obszarze psychologicznym, społecznym, prawnym i religijnym. Uzyskane na przestrzeni lat kompetencje predysponują osoby do podejmowania ról charakterystycznych dla dorosłości. Dotyczą one, między innymi, tworzonych relacji i związków w różnym środowisku i na różnym poziomie, np. obowiązków obywatelskich, rodzinnych czy tych, związanych ze zdobywanym wykształceniem i pracą zawodową. Dojrzałość jest tematem istotnym także w obszarze rozwoju religijnego. Choć nauczanie Kościoła katolickiego w Polsce na różnych etapach formacji sakramentalnej i religijnej wprost nie używa słowa „dojrzałość”, odwołuje się jednak do

osiągnięcia pewnego poziomu posiadanych cech, które możemy utożsamić z ogólnie rozumianą dojrzałością. Szczególne znaczenie zyskuje ona w kontekście sakramentu małżeństwa, co zostało podkreślone poprzez zwołanie i obrady synodów biskupów dotyczących rodziny. Pierwszy odbył się w ramach XIV Zgromadzenia Ogólnego Biskupów w dniach 4-25 października 2014 roku. Wówczas biskupi zwrócili uwagę na zagadnienie dotyczące „Powołania i misji rodziny w Kościele i świecie współczesnym”. Podsumowaniem tego spotkania było wydanie adhortacji posynodalnej *Amoris Laetitia*¹. Drugie miało miejsce w Rzymie od 4 do 25 października 2015 roku w ramach III Nadzwyczajnej Sesji Biskupów. Wówczas biskupi uwagę skierowali na „Wyzwania duszpasterskie związane z rodziną w kontekście ewangelizacji”². Kierując się aktualnym nauczaniem Magisterium Kościoła, poszukiwania i refleksje zawarte w tym artykule ukierunkowane będą na bezpośredni etap formowania małżeństwa i rodziny chrześcijańskiej. W artykule ukazane zostaną różne kategorie dojrzałości, które stanowią warunek do świadomego i odpowiedzialnego podjęcia się realizacji przysięgi małżeńskiej. Szczególny akcent zostanie położony na kształtowanie dojrzałej religijnej tożsamości jako wyznacznika dojrzałości religijnej, która dla osób wierzących w Chrystusa powinna być fundamentem wzajemnej relacji, wyrażonej w dniu zawarcia związku małżeńskiego w słowach: „ślubuję ci miłość, wierność i uczciwość małżeńską oraz że cię nie opuszczę aż do śmierci. Tak mi dopomóż Pani Boże Wszechmogący w Trójcy Jedyny i wszyscy Święci”³.

RÓŻNE OBLCZA DOJRZAŁOŚCI

Dojrzałość, jak już wspomniano, nie jest zagadnieniem ograniczonym, zamkniętym w ramach jednej nauki. Jest pojęciem, które dotyczy wielu obszarów ludzkiego życia i powinna być weryfikowana poprzez określone reguły, zasady i przepisy, zgodnie z ustaleniami czysto teoretycznymi, ale także poprzez empiryczne badania. Opisać ją można, dotykając wielu sfer ludzkiego życia, m.in.: fizycznej, psychicznej, emocjonalnej, prawnej, ekonomicznej, społecznej, czy też wskazując na jakość i ilość pozyskiwanej wiedzy i umiejętności⁴.

Dojrzałość fizyczna poprzez swoją zewnętrzną i namacalną dostrzegalność jest najprostsza do zdefiniowania jeśli chodzi o kryteria związane z jej oceną.

¹ Zob. Vatican Radio, *Secretariat publishes «Lineamenta» for next Synod on Family*, plik internetowy: <http://ulinks.net/e654c>, [dostęp: 03.09.2016].

² Por. Katolicka Agencja Informacyjna, *Relacja III Nadzwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów*, plik internetowy: <http://tiny.pl/gwqb3> [dostęp: 03.09.2016].

³ *Rituale Romanum. Ordo celebrandi matrimonium* n. 62, s. 17; cyt. za: Jan Paweł II, *O rodzinie*, Kraków 2011, s. 36; P. Bortkiewicz, *Analiza etyczna przysięgi małżeńskiej*, „Teologia i Moralność”; vol. 7., 2(12) 2012, s. 94.

⁴ Por. T. Jakubowski, *Dojrzałość do małżeństwa – wybór współmałżonka*, „Katecheta” 2000/3, wydanie internetowe: <http://tnijurl.com/tjakub/> [dostęp: 04.09.2016 r.].

Biorąc pod uwagę wygląd zewnętrzny, a także wewnętrzne cechy płciowe, łatwo określić te, które odróżniają kobiety od mężczyzn na różnym etapie życia. Potrafimy wskazać na cechy fizyczne, które pozwalają odróżnić płeć czy wskazać znaki charakterystyczne dla wieku⁵. Dojrzałość fizyczna, na tle wszystkich obszarów, w których dojrzałość jest wymagana do odpowiedzialnego i świadomego podjęcia wspólnoty małżeńskiego życia, osiągnięta zostaje najwcześniej. „Człowiek [dojrzały – przyp. autora] osiągnął odpowiedni stopień rozwoju biologicznego, umożliwiając współżycie seksualne i osiągnięcie zadowolenia z tego współżycia oraz prokreację, która powinna prowadzić do dojrzałego ojcostwa lub macierzyństwa”⁶. Dojrzałość ta prowadzi do odpowiedzialnego podjęcia rodzicielstwa – od zrodzenia biologicznego, wytworzenia więzi, poprzez wychowanie oraz socjalizację. Wymaga to od osób dojrzałości zarówno umysłowej, jak i emocjonalnej. Powinny charakteryzować się one takimi kompetencjami psychologicznymi jak: realizm życiowy, kontrola emocjonalna, zdolność pokonywania problemów i trudności życia codziennego, kompetencje komunikacyjne, czy umiejętność tworzenia relacji i brania odpowiedzialności za własne postępowanie, a także czyjeś życie. Uzyskanie stosowego poziomu dojrzałości w obszarze psychologicznym będzie dotyczyło przede wszystkim podejścia do przyszłego współmałżonka, a także akceptacji sytuacji życiowej, umiejętności podejmowania trwałych postanowień oraz wytrwania i wierności zobowiązaniom. Całość rzutować będzie na decyzje dotyczące podjęcia konkretnych zadań czy ponoszenia odpowiedzialności za osobiste słowa i czyny.

Ważnym aspektem dojrzałości psychiczno-emocjonalnej jest umiejętność oddzielania chwilowych niepowodzeń czy osobistych kryzysów od zobowiązań długoterminowych oraz zdolność ustalania priorytetów w codziennym życiu. Doświadczenie pokazuje, że współmałżonkowie niejednokrotnie muszą zrezygnować ze swoich osobistych planów ze względu na dobro i zgodę względem współmałżonka czy potomstwa. Istotnym elementem dojrzałości emocjonalno-uczuciowej będzie umiejętność rozdzielenia sfery życia zawodowego od życia prywatnego. Współcześnie problem z nieumiejętnością pogodzenia tych dwóch sfer mają zwłaszcza młodzi ludzie, co skutkuje natężaniem się negatywnych emocji w środowisku domowym⁷. Sytuacja ta nie zawsze zależna jest jedynie od nich, lecz często ma swoje źródło w środowisku pracy, które niemalże żąda dyspozycyjności całodobowej, zwłaszcza w sektorze pracodawców prywatnych. Sto-

⁵ Por. M. Bardziejewska, *Okres dorastania. Jak rozpoznać potencjał nastolatków?*, w: *Psychologiczne portrety człowieka. Praktyczna psychologia rozwojowa*, red. A. Brzezińska, Sopot 2013, s. 350-352.

⁶ M. Ryś, *Miłość jako psychologiczna podstawa wspólnoty małżeńskiej*, „Kwartalnik Naukowy Towarzystwa Uniwersyteckiego *Fides et ratio*” nr 4(4)2010, s. 25.

⁷ H. Cudak, *Dysfunkcje rodziny i jej zagrożenia opiekuńczo-wychowawcze*, „Pedagogika Rodziny. Family Pedagogy” nr 1(2)2011, s. 10-12.

sownym synonimem tej dojrzałości będzie zastosowanie słowa „odpowiedzialność”, która rozumiana jest jako świadome podjęcie zobowiązań wobec drugiego człowieka oraz wspieranie go w różnych, dobrych i złych okolicznościach życia. Dodatkowym elementem, który potęguje odpowiedzialność, jest sprawiedliwość ze względu na powzięte świadomie, dobrowolnie i publicznie zobowiązanie, którego wyrazem jest małżeństwo sakramentalne. Wyrazem tej dojrzałości będzie także wyznaczenie życiowych priorytetów, gdzie obszar życia małżeńskiego i rodzinnego będzie zajmował miejsce istotnie wyższe od obowiązków zawodowych. Dojrzałość małżeńska, połączona z wymiarem psychicznym i uczuciowym, wymaga zdolności „przekraczania siebie”, osobistych potrzeb i pragnień, by poprzez współobecność, wyłączność, empatię i wzajemne obdarzanie⁸ powodować wzrost drugiej osoby.

Kolejnym rodzajem poruszanego zagadnienia jest dojrzałość prawna. Jest ona związana z momentem ukończenia przez osobę 18. roku życia i uzyskania potwierdzenia tego faktu w postaci dokumentu – dowodu osobistego. Ten rodzaj dojrzałości urzędowej pozwala w danym kraju na korzystanie z pełni praw obywatelskich oraz powoduje zaciąganie pełnej odpowiedzialności cywilnej i karnej w przypadku nadużyć, których osoba pełnoletnia się dopuściła. W kontekście małżeństwa dojrzałość prawna wyznaczona jest przez wiek, w którym prawo nie zabrania zawarcia związku małżeńskiego lub wyznacza granicę, w którym sąd decyzją administracyjną może wyrazić zgodę na jego zawarcie⁹. Dojrzałość związana obszarem jurydycznym, zaciąga także znaczące reperkusje w stosunku do regulacji prawnych, m.in. takich jak wspólny majątek czy opieka i kuratela¹⁰, związanych z poszczególnymi członkami nowo powstałej rodziny oraz rodzin, do których zostaje się włączonym na mocy umowy wyłącznie cywilnej czy połączonej z przyjęciem sakramentu małżeństwa (tzw. ślubu konkordatowego).

Kolejnym rodzajem jest dojrzałość ekonomiczna¹¹, inaczej nazywana socjalną¹². Nawiązuje ona przede wszystkim do osobistej, a następnie rodzinnej stabilizacji, a także osobistego rozwoju każdego z członków rodziny. Dojrzałość ekonomiczna jest związana, w pierwszej kolejności, z uzyskaniem pełnej niezależności finansowej od osób, z którymi jest się powiązanym więzami naturalnymi, czyli od rodziców. Głównymi wyznacznikami tej dojrzałości są: podjęcie stałego obo-

⁸ Por. M. Ryś, *Psychologia małżeństwa. Zarys problematyki*, Warszawa 1993, s. 25.

⁹ *Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, w: „Internetowy System Aktów Prawnych”: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19640090059> [dostęp: 25.03.2016 r.], art. 10 § 1.

¹⁰ Por. J. Jerzewska, *Elementy prawa: Podręcznik dla szkół ponadgimnazjalnych z ćwiczeniami*, Warszawa 2009, s. 49.

¹¹ Zob. J. Izdebska, *Dziecko w rodzinie u progu XXI wieku: niepokoje i nadzieje*, Białystok 2000, s. 49; W. Majkowski, *Czynniki dezintegracji współczesnej rodziny polskiej: studium socjologiczne*, Kraków 1997, s. 19.

¹² Por. M. Ryś, *Psychologia małżeństwa...*, dz. cyt., s. 26.

wiązku zawodowego, zdolność finansowa pozwalająca na wynajem mieszkania lub jego nabycie, posiadanie rzeczy materialnych o znaczącej wartości¹³. Dojrzałość ta w kontekście małżeństwa będzie w szczególności sposób ujawniała się poprzez dobrowolne podjęcie decyzji o wspólnocie majątkowej. Tylko osoba mająca własne źródło dochodów posiada pełną swobodę i możliwość dysponowania środkami finansowymi i materialnymi o znaczącej wartości, którymi może się dzielić z innymi.

Dojrzałe funkcjonowanie osoby w społeczeństwie wymaga także intensywnego rozwoju i przemian na przestrzeni lat. Dojrzałość społeczna definiowana jest przez kryterium ściśle powiązane z dojrzałością prawną. Stanowi ona jednak jej rozwinięcie i uszczegółowienie. Osoba dojrzała społecznie zdaje sobie sprawę, że jest współodpowiedzialna za tworzenie rzeczywistości politycznej, społecznej, lokalnej, zawodowej, sąsiedzkiej i rodzinnej. Odpowiedzialność ta, w zależności od kontekstu oddziaływań, będzie przejawiała się np. poprzez obejmowanie funkcji cenionych przez ogół społeczeństwa, do których ludzie odnoszą się z szacunkiem, lub pełnienia funkcji społecznych o dużym znaczeniu¹⁴. Osoba dojrzała społecznie będzie chciała uzyskać określony status społeczny i przyjąć określoną w społeczeństwie rolę. Dokonuje się to poprzez dbałość o właściwe relacje w kontaktach międzyludzkich w miejscu pracy, nauki, zamieszkania, a także poprzez troskę i dbałość o swoje najbliższe otoczenie. Człowiek dojrzały społecznie chętnie dzieli się własnymi osiągnięciami zarówno w sferze intelektualnej, jak i fizycznej, chce ubogacać nimi innych, budując społeczność dojrzałych mieszkańców i obywateli. Mając na uwadze dobro innych, potrafi to czynić w sposób bezinteresowny i trwały¹⁵. Stanisław Steuden, odwołując się do poszukiwań w obrębie nauk psychologicznych, porównuje i łączy dojrzałość społeczną z dojrzałością uczuciową. Jako czynniki warunkujące te rodzaje dojrzałości wymienia m.in.: zdolność akceptacji siebie, umiejętność nawiązywania trwałych, pozytywnych i głębokich relacji, świadomość godności własnej i innych ludzi, samodzielność w podejmowaniu decyzji i konsekwencję w działaniu¹⁶.

Kolejnym poruszonym aspektem jest dojrzałość w zakresie wiedzy i odpowiednich umiejętności. Bazuje ona na określeniu intelektualnego poznania oraz racjonalnej ocenie obecnej sytuacji społeczno-gospodarczej, kulturowej, a także zdobyciu pewnego poziomu kompetencji poznawczych, stosowanych w sposób

¹³ Por. W. Majkowski, *Czynniki dezintegracji współczesnej rodziny polskiej: studium socjologiczne*, Kraków 1997, s. 156-157.

¹⁴ Por. M.E. Ruszel, *Wartość inteligencji duchowej w procesie przemian społeczno-gospodarczych*, w: *Rodzina. Wartości. Przemiany*, red. M.E. Ruszel, Stalowa Wola-Rzeszów 2010, s. 25-28.

¹⁵ Por. M. Ryś, *Psychologia małżeństwa...*, dz. cyt., Warszawa 1993, s. 16.

¹⁶ Por. S. Steuden, *Psychologiczne aspekty powodzenia i niepowodzenia w małżeństwie*, „Symposium” 2 (7) 2000, s. 51.

adekwatny w określonych sytuacjach życiowych¹⁷, jest więc ściśle związana ze zdolnością używania rozumu (KPK kan. 1095, n.1; 1096, § 1). Często obiektywnym wyznacznikiem tego rodzaju dojrzałości jest zdobycie pewnego poziomu wykształcenia (np. ukończenie studiów wyższych, zdobycie tytułu zawodowego) oraz rozpoczęcie działalności związanej z realizacją zdobytej wiedzy w praktyce. Ten rodzaj dojrzałości nie ogranicza się wyłącznie do procesów poznawczo-wolitywnych, lecz musi być przeniesiony w rzeczywistość osobistego doświadczenia i działania. W przypadku kandydatów do małżeństwa, będzie to wiedza odnosząca się do sensu, istoty i ważności okresu narzeczeństwa dla rozwoju związku, odpowiedzialnego planowania rodziny i rodzicielstwa. W przypadku osób biorących ślub w Kościele katolickim, wiąże się także z poznaniem praw i obowiązków wynikających z cywilnej umowy małżeńskiej, małżeństwa sakramentalnego oraz ślubu konkordatowego. W obrębie tej dojrzałości należy zwrócić szczególną uwagę na rozwój intelektualny osób w zakresie praw i obowiązków małżeńskich, funkcji i celów, a więc istoty małżeństwa samego w sobie jako wspólnoty dwóch osób. (Informacje odnoszące się do skutków cywilnoprawnych zawieranego małżeństwa oraz kwestii kanonicznych związanych z trwałością i nierozzerwalnością związku małżeńskiego – zob. KPK kan. 1056; 1099).

DOJRZAŁOŚĆ A SAKRAMENTY

Dojrzałość odgrywa także w życiu religijnym istotną rolę, szczególnie gdy chodzi o ważność i godziwość przyjmowanych sakramentów. W przypadku chrztu, stopień dojrzałości rodziców i chrzestnych zobowiązujących się do religijnego wychowania swoich dzieci, można ocenić na podstawie częstotliwości i jakości podejmowanych praktyk religijnych, posiadanego obrazu Boga oraz poziomu doświadczenia religijnego¹⁸. Zewnętrzną formą tej dojrzałości jest stosunek do wspólnoty Kościoła, księży, osób konsekrowanych, katechezy szkolnej i parafialnej. Wspomniane powyżej trzy podstawowe elementy ludzkiej religijności można weryfikować już od okresu dziecięcego¹⁹. W każdym etapie rozwojowym potrzebny jest określony poziom dojrzałości, uzdalniający do przyjmowania kolejnych sakramentów, np. w przypadku dzieci przygotowujących się do I Komunii Świętej jest to zdolność odróżnienia chleba powszedniego od Chleba Eucharystycznego²⁰. Ko-

¹⁷ Por. P. Petrykowski, *Spoleczno-kulturowe aspekty podstaw wychowania*, Olsztyn 2005, s. 26-27.

¹⁸ Zob. R. Jaworski, *Typologie religijności*, wydanie internetowe: <http://tiny.pl/g93kb> [dostęp: 30.08.2016].

¹⁹ A. Wieradzka, *Obraz Boga a kształtowanie się wiary dziecka*, w: *Wierzę w Boga. Interdyscyplinarne spojrzenie na wiarę*, red. B. Kochaniewicz, Poznań 2013, s. 141-156.

lejnym znaczącym etapem w rozwoju życia duchowego i kształtowania tożsamości i dojrzałości religijnej będzie moment przyjęcia sakramentu bierzmowania, który w opracowaniach katechizmowych²¹ nazywany jest „sakramentem dojrzałości chrześcijańskiej”. W ten sposób zostaje podkreślona istota sakramentu, jaką jest dojrzałość, mająca się wyrażać w wyjściu z osobistego wieczernika, a więc w gotowości do mężnego wyznawania oraz obrony wiary chrześcijańskiej, a także odpowiedzialne włączenie się w życie wspólnoty Kościoła.

W ramach rozwoju osobistego i religijnego oraz wzrastania w latach, następuje proces zwiększenia wymagań w stosunku do osób mających uczestniczyć w obrzędach chrześcijańskiej inicjacji i wtajemniczenia. Swego rodzaju szczytem duchowego wzrostu jest przyjęcie sakramentów, które dotyczą służby wspólnoty wiernych. Precyzując, będą to: sakrament święceń lub sakrament małżeństwa. Z tej racji, że są one przyjmowane nie tylko ze względu na osobiste uświęcenie obdarowanego, ale także dla uświęcania innych, naturalną rzeczą jest, że wymogi stawiane przed ich przyjmowaniem powinny być wysokie. W przypadku sakramentu święceń, proces przygotowania do ich przyjęcia jest stabilny, długotrwały, usystematyzowany, szczegółowo rozplanowany oraz weryfikowany przez kompetentne i wyznaczone do tego celu osoby²².

Podobnie, przygotowanie do sakramentu małżeństwa przebiegać powinno w określonym porządku. Istotnymi elementami przygotowania do małżeństwa jest cykl katechez pogłębiających i rozwijających wiarę, wizyty w poraniach życia małżeńskiego i rodzinnego, gdzie nupturienci uzupełnią swoją wiedzę związaną z ludzką płodnością. Istotnym obszarem formacyjnym jest możliwość swobodnej wymiany myśli z osobami żyjącymi w sakramentalnym związku małżeńskim oraz w gronie innych narzeczonych i kapłana. Według wskazań zawartych w adhortacji apostolskiej papieża Jana Pawła II *Familiaris Consortio* (por. FC 66) oraz wskazań praktycznych duszpasterstwa Kościoła w Polsce, która to praktyka została zdefiniowana i usystematyzowana przez Konferencję Episkopatu Polski w *Instrukcji o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim*, rozróżnia się trzy etapy przygotowania do małżeństwa: przygotowanie dalsze, bliższe i bezpośrednie²³.

²⁰ Zob. „Nowa Biblioteka Kaznodziejska” t. 23, 1918, s. 60.

²¹ Zob. J. Polak, *Bierzmowanie – sakrament dojrzałości chrześcijańskiej*, „Niedziela. Tygodnik Katolicki” edycja Sosnowiecka 21/2004, wersja elektroniczna: <http://www.niedziela.pl/artykul/28385/nd/Bierzmowanie-sakrament-dojrzalosci>, [dostęp: 30.03.2016]; zob. Portal internetowy „Katolik.pl”: <http://www.katolik.pl/bierzmowanie-sakrament-dojrzalosci-chrzeszczjanskiej,177,416,cz.html> [dostęp: 30.03.2016]; W. Urban, *Sakrament dojrzałości chrześcijańskiej*, Poznań 1979.

²² Zob. S. Sokołowski, *Warunki przyjęcia sakramentu kapłaństwa*, w: *Ratio in Christianitate*, red. R. Sawicki, M. Sieńkowski, Ełk 2013, s. 185-201.

²³ *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* (13.12.1989 r.) pkt. 6.

DOJRZAŁOŚĆ RELIGIJNA W POSZCZEGÓLNYCH ETAPACH
PRZYGOTOWANIA DO MAŁŻEŃSTWA

Dojrzałość religijna nie jest związana *stricte* z wiekiem metrykalnym, jej fundamentem jest budowanie więzi z Bogiem w oparciu o doświadczenie miłości i zaufania, centralność Jego Osoby w życiu wierzącego, otwartość na Bożą wolę, spójne integrowanie wiedzy z wiarą, czy otwartość na potrzeby wspólnoty Kościoła²⁴. Osoba dojrzała pod względem religijnym posiada uwewnętrzniony status religijnej tożsamości, który charakteryzuje się zharmonizowanymi procesami eksploracji i zobowiązania odnośnie religijnego obszaru życia człowieka²⁵. Warto zaznaczyć, że tożsamość osobowa i religijna budują na wzajemnych kompetencjach i deficytach²⁶. Dojrzałość osoby jest ściśle związana ze zdolnością poszukiwań własnego „ja”, tak w obszarze osobowym, jak i religijnym. Wiąże się to ze zdolnością do autorefleksji i odpowiedzenia sobie na podstawowe tożsamościowe pytanie – „kim jestem?” Dotyczy osobistych obszarów zainteresowań, wykorzystania własnych kompetencji, wyznaczaniem życiowych celów oraz ich realizacji, podejmowania zobowiązań i identyfikacji z nimi, a także wierności przyjętym zasadom i prawdom oraz wyznawanym wartościom.

Fundamentem dojrzałości religijnej w okresie przygotowania dalszego do małżeństwa musi być dojrzałość poznawczo-emocjonalna. Zdobywanie podstawowej wiedzy, dotyczącej małżeństwa i rodziny, odbywa się na tym etapie najczęściej w ramach formacji rodzicielskiej²⁷, a u jej fundamentów stoją wzorce rodzinne²⁸. Już kilkuletnie dzieci potrafią na podstawie obserwacji zachowań dorosłych i ich wzajemnych relacji wymienić podstawowe zadania rodziców, dziadków czy rodzeństwa i dokonać pewnego rozróżnienia hierarchii rodzinnej oraz obowiązków właściwych dla poszczególnych członków rodziny. Wzorce męża, żony, ojca, matki są często powielane w przyszłym, osobistym życiu, a jakość relacji małżeńskiej uwarunkowana jest wzorem istniejącym w rodzinie macierzystej. Szczególne znaczenie w przygotowaniu do małżeństwa na tym etapie odgrywa kształtowanie postawy miłości, wyrażającej się w otwartości na innych, empatii, chęci współdziałania i pomocy innym, odpowiedzialności za drugą osobę, a także poczucia własnej godności²⁹. Rodzina jest pierwszą przestrzenią, w której kształtowany jest obraz Boga, co w przyszłości będzie miało znaczenie dla kształtowania się dojrzałego podejścia do relacji z Bogiem, a także innymi

²⁴ Por. A. Wieradzka-Pilarczyk, *Tożsamość religijna młodych Polaków*, Poznań 2015, s. 234-236.

²⁵ Por. A. Wieradzka-Pilarczyk, *Kryzysy tożsamości religijnej młodych Polaków*, Referat przedstawiony w ramach 47 Sympozjum Sekcji Psychologów, działających w ramach Komisji Wiary Konferencji Episkopatu Polski, Gniezno 20-22 września 2015, maszynopis niepublikowany.

²⁶ Zob. A. Wieradzka-Pilarczyk, *Tożsamość...*, dz. cyt., s. 229.

²⁷ Por. M. Tyszkowa, *Rozwój dziecka w rodzinie i poza rodziną*, Poznań 1985, s. 12.

²⁸ Por. M. Ryś, *Psychologia małżeństwa...*, dz. cyt., Warszawa 1993, s. 14.

²⁹ Por. tamże, s. 17-18.

członkami wspólnoty kościelnej. W zależności od tego, w jaki sposób dziecko zostanie wprowadzone w świat myślenia religijnego (kim dla moich bliskich i dla mnie samego jest Bóg?) oraz praktyk religijnych (niedzielną Eucharystią, wspólna modlitwa, przestrzeganie Bożych nakazów i nauk ewangelicznych), w taki sposób dokona się jego późniejszy rozwój oraz pełna i świadoma identyfikacja tożsamościowa w obszarze religijnym. Jest to również czas intensywnego oddziaływania katechetycznego oraz formacji duchowej. Na lekcjach religii, a także w procesie przygotowania do sakramentów dzieci mają okazję do systematycznego pogłębiania wiary. Odpowiednia formacja, poparta świadectwem życia osób najbliższych lub życiowych autorytetów, ma w przyszłości pomóc młodemu człowiekowi w wyborze życiowego powołania.

W okresie przygotowania bliższego młody człowiek powinien poznać poszczególne funkcje i zadania członków rodziny. Oprócz własnych obserwacji, powinien on odbyć cykl spotkań pogłębiających jego wiedzę poprzez katechizację, w ramach systematycznej ponadgimnazjalnej katechezy szkolnej czy spotkań w parafiach w ramach duszpasterstw młodzieżowych. Młodzi ludzie powinni także mieć okazję do uczestnictwa w katechezach przedmażeńskich, odbywających się w cyklu rocznym lub przynajmniej w tzw. cyklu podstawowym, obejmującym dziesięć spotkań tematycznych³⁰, przygotowanych i opracowanych przez stosowny dla danej diecezji Referat Duszpasterstwa Rodzin. Formacja religijna w tym okresie powinna zmierzać do podjęcia przez młodego człowieka zobowiązań względem wspólnoty Kościoła, które w przyszłości pozwolą mu na ukształtowanie dojrzałej tożsamości religijnej, opartej na zinterioryzowanych wartościach. Zewnętrznym wyrazem tego zobowiązania może być świadome i dobrowolne przyjęcie sakramentu bierzmowania.

Osoby, będące na etapie bezpośredniego przygotowania do zawarcia sakramentu małżeństwa, powinien charakteryzować wysoki poziom dojrzałości osobowej i religijnej. Podczas jego trwania nupturienci zazwyczaj są już jakiś czas po zaręczynach. Oznacza to, że w procesie prenarzeczeństwa poznali swoje zalety i wady oraz już na tym etapie zdecydowali się na osobistą formację poprzez pielęgnację jednych, a unikanie, eliminowanie innych cech. Małżeństwo jako dynamiczna wspólnota osób jest bowiem wezwana do nieustannego pogłębiania wzajemnych relacji przez interakcje rozwijające wzajemną miłość, dążenie do osiągania wspólnych celów, realizację obranych wartości i wypełnianie wspólnych zadań³¹. Warunkiem dojrzałego podejścia do małżeństwa jest poznanie samego siebie. Skrzywiony obraz samego siebie utrudnia bowiem dojrzałe podejście do relacji z drugą osobą w małżeństwie i wymaga korekty jeszcze przed

³⁰ Zob. *Instrukcja przygotowania do małżeństwa w diecezji płockiej*, witryna internetowa: <http://tnij.at/plock> [dostęp: 30.08.2016].

³¹ Por. M. Ryś, *Psychologia małżeństwa...*, dz. cyt., s. 7.

zawarciem związku małżeńskiego. Jest to czas intensywnej pracy nad sobą, aby stworzyć związek kobiety i mężczyzny zgodny z zamysłem Stwórcy, osób otwartych na trójstronny i twórczy dialog z samym sobą, drugim człowiekiem, a także Bogiem. Konieczne jest także poznanie przyszłego współmałżonka, sposobu jej/ /jego myślenia i działania, poznania cech temperamentu, zdolności i otwartości na wzajemny dialog, aby tzw. niedobór charakterów nie stał się w przyszłości argumentem powodującym rozpad małżeństwa³². Powinien być to także czas wzmożonej pracy duchowej, która wyraża się poprzez wspólne uczestnictwo w rozmowach z kapłanem, który przygotowuje daną parę do sakramentu małżeństwa. To przed nim nupturienti powinni wykazać się swoimi poglądami natury religijnej, przedstawić posiadaną wiedzę katechetyczną³³ oraz tę bezpośrednio związaną i odnoszącą się do sakramentu małżeństwa. Dotyczy to w sposób szczególny istotnych wartości dla życia małżeńskiego i rodzinnego, takich jak postawy wobec przekazywania życia, dzietności, antykoncepcji, wierności małżeńskiej³⁴. *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* w punkcie 20 zaleca także, aby w ramach bezpośredniego przygotowania do zawarcia sakramentu małżeństwa odbywały się dni skupienia, podczas których „młodzież weźmie udział we wspólnej Mszy św., modlitwach i dyskusjach pod kierunkiem kapłana”³⁵. Można zatem odważyć się i dokonać stwierdzenia, że w dużej mierze to kapłan staje się weryfikatorem dojrzałości religijnej kandydatów do sakramentu małżeństwa.

MIĘDZY TEORIĄ A PRAKTYKĄ

Badania przeprowadzone w latach 90. przez Henryka Cudaka³⁶ pokazały, że teoria znacznie różni się od praktyki. Wyciągnięte z nich wnioski dotyczyły m.in. poglądów nupturientów, ich motywacji, oceny katechez i konferencji przedmałżeńskich, w których uczestniczyli. Uzyskane wyniki pokazały, że prawie połowa przyszłych małżonków (49,9%) wyraziła opinię mówiącą, że głównym powodem odbycia katechez przygotowujących ich do małżeństwa jest wymóg Kościoła, jedynie (11,1% – 20 ze 180 osób) chciało pogłębić swoją wiedzę dotyczącą rodziny i wychowania³⁷. Jeżeli chodzi o zaangażowanie, to 30% badanych

³² Por. tamże, s. 14-15.

³³ Por. *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* (13.12.1989 r.) pkt. 19.

³⁴ Por. M. Ryś, *Psychologia małżeństwa*..., dz. cyt., s. 14.

³⁵ Zob. *Instrukcja Episkopatu Polski*, dz. cyt., pkt. 20.

³⁶ Por. H. Cudak, *Rola ośrodków nieszkolnych w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców*, Kielce 1997, s. 170-177, cyt. za: D. Ruszkiewicz, *Narzeczeństwo w procesie tworzenia małżeństwa – empiryczny zarys problemu*, Piotrków Trybunalski 2013, s. 55.

³⁷ Por. D. Ruszkiewicz, *Narzeczeństwo w procesie tworzenia małżeństwa*, dz. cyt., s. 55.

uczestniczyło w konferencjach chętnie, bez chęci uczestnictwa i zaangażowania uczestniczyło w katechezach 22,8% nupturientów.

Współczesne badania, dotyczące zarówno dojrzałości osobowej, jak i religijnej, wskazują na istniejący proces opóźniania okresu dochodzenia do dorosłości w porównaniu z teoriami klasycznymi, aktualnymi jeszcze dwadzieścia lat temu³⁸. Obecnie czas zawierania związku małżeńskiego przesunął się na wiek 26 lat dla kobiet i 28 dla mężczyzn. W latach 90. był to odpowiednio 23 i 25 rok życia³⁹. Jako główne przyczyny takich zmian wskazuje się przedłużony, wymuszony sytuacją ekonomiczną, okres edukacji, brak stałego zobowiązania zawodowego, niezdolność finansową do zakupu i posiadania własnego mieszkania, co ostatecznie związane jest z odkładaniem zobowiązań, w tym także małżeńskich i rodzinnych, na okres późniejszy. W realiach dzisiejszej Polski trwa to nawet do 35-40. roku życia⁴⁰.

Dynamicznie zachodzące procesy społeczno-kulturowe wymusiły na badaczach poszukiwania narzędzi wspierających procesy formacji do dojrzałości osobowej i dojrzałego pod względem religijnym podejścia do sakramentu małżeństwa. Wymuszone zostało to także narastającą liczbą rozwodów w stosunku do zawieranych małżeństw. Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, że w roku 2014 zawarto 188 488 małżeństw, natomiast aż 65 761 małżeństw zawartych do tego roku zakończyło się rozwodem⁴¹. Jednym z takich narzędzi badawczych jest Skala Dojrzałości Małżeńskiej (SLAKDOM) M. Ryś. Pomimo, że jest to typowe narzędzie psychologiczne, jego autorzy skonstruowali je w taki sposób, aby każdy zainteresowany mógł indywidualnie wypełnić specjalnie do tego celu przygotowany kwestionariusz. Narzędzie to może stanowić istotną pomoc i wsparcie w procesie rozeznawania powołania do małżeństwa i zawarcia sakramentalnego związku. Kompetentny formator na podstawie istniejącego do kwestionariusza klucza może pomóc nupturientom ocenić własną dojrzałość i motywację do wejścia w związek małżeński. Szczęście rodziny jako systemu jest w dużej mierze uzależnione od dobrego dostosowania w obrębie pewnego podsystemu, jaki stanowi diada małżeńska. Ważne jest więc, aby rodzina budowana była na fundamentach dojrzałości osobowej dwojga partnerów⁴². Formacja do sa-

³⁸ Por. K. Piotrowski, *Tożsamość osobista w okresie wkraczania w dorosłość. Sytuacja młodych osób z ruchowym ograniczeniem sprawności i ich sprawnych rówieśników*, Wielichowo 2013, s. 48.

³⁹ http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/L_podst_inf_o_rozwoju_dem_pl_do_2013.pdf [dostęp 25.01.2016 r.].

⁴⁰ Por. W. Zagórska, M. Jelińska, M. Surma, A. Lipska, *Wydłużająca się droga do dorosłości*, Warszawa 2012, s. 96.

⁴¹ Por. Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik demograficzny 2015*, s. 232; 242.

⁴² Por. A. Garniewicz, *Znaczenie dojrzałości osobowej w budowaniu więzi w małżeństwie i rodzinie*, UKSW [zasoby internetowe: <http://www.stowarzyszeniefidesratio.pl/Presentations0/Garniewicz.pdf>, dostęp: 26.01.2016].

kramentu małżeństwa powinna integrować wymiar religijnych poszukiwań z podjęciem zobowiązań, a także rozwój dojrzałej tożsamości osobowej i religijnej⁴³.

Przyglądając się tożsamości osobowej Polaków, pomiędzy 18 a 40. rokiem życia, czyli od momentu, gdy w sposób wyznaczony przez ramy prawne mogą zawrzeć związek małżeński po okres stanowiący psychologiczną granicę podejmowania decyzji o zawieraniu trwałych związków, można zauważyć, że charakteryzuje się dużą różnorodnością. W badaniach na próbie 599 osób przeprowadzonych w 2014 r., jedynie 40,2% grupy badawczej wykazała się tożsamością osiągniętą, czyli dojrzałą. Są to osoby, które jasno rozeznają swoje miejsce w społeczeństwie. Ponadto posiadają kompetencje pozwalające podjąć im obowiązki dojrzałego obywatela, pracownika, małżonka i rodzica, zgodnie z rozeznaniem powołaniem, opartym na osobistej, zinterioryzowanej decyzji.

W pozostałej grupie znaczna część badanych była w okresie tzw. społecznego moratorium (24,4% ankietowanych), posiadając status tożsamości osobowej moratoryjnej. Ci aktualni poszukiwacze nie podejmują zobowiązań, nie utożsamiają się z jednym wybranym zawodem, nie tworzą związków ukierunkowanych na trwałe, usankcjonowane prawnie małżeństwa, wykorzystując społeczne moratorium. Pozwala im ono na niezobowiązujące poszukiwania. Są to raczej ciekawi podglądacze świata, którzy próbują odnaleźć siebie w różnych obszarach otaczającej rzeczywistości.

Badania wykazały także, że wśród młodych Polaków istnieje grupa osób o silnych, trwałych więziach rodzinnych, dla których pewne zobowiązania mają charakter trwałych i niezastąpionych prawd, przekazywanych z pokolenia na pokolenie. Osoby te posiadały status tożsamości przejętej i stanowiły 22,8% badanych. Swoje wybory opierają one zasadniczo na decyzjach innych dorosłych – rodziców czy osób ważnych, a więc samookreślenie i autonomiczny, uwewnętrzniony wybór są uzależnione od rodzinnych i znaczących autorytetów. Może to mieć dwojakie znaczenie dla ich wyborów życiowych. Jako wcześniej sprawdzone przez poszczególnych członków rodziny, mogą zyskać na trwałości. Jednakże wybory oparte na rodzinnej lojalności mogą ograniczać autonomiczny i niezależny wybór, decyzje mogą być podejmowane pod wpływem psychicznej presji, co jakościowo może je unieważniać.

Wśród badanych Polaków znalazły się także osoby, które pod względem dojrzałości osobowej posiadały status tożsamości osobowej rozproszonej, stanowiąc grupę ryzyka, wymagającą szczególnego, kompetentnego wsparcia społecznego (12,6% grupy). Ich motywacja do podjęcia ról charakterystycznych dla dorosłości jest bardzo niska. Automatycznie pociąga to niezdolność do podejmowania jakichkolwiek zobowiązań, w tym małżeńskich, i identyfikacji z nimi, jako tymi, które osoba chce podjąć i być im wierna.

⁴³ Por. A. Wieradzka-Pilarczyk, *Tożsamość religijna...*, dz. cyt., s. 246.

Jak już zostało wspomniane, tożsamość osobowa jest ściśle związana z rozwojem dojrzałej tożsamości religijnej, opiera się bowiem na tych samych wymiarach poszukiwań i zobowiązań. Jej zewnętrzny wymiar stanowi osobisty wybór światopoglądu w sferze religii i związanych z nim wartości i prawd, odpowiedzialności za religijną wspólnotę i drugiego człowieka (w przyszłości także współmałżonka i dzieci), rozwinięte praktyki religijne oraz osobiste pogłębianie prawd wiary i objawienia. W opisywanych badaniach tożsamość religijna została określona jako „wewnętrzna autoidentyfikacja z rzeczywistością nadprzyrodzoną. Tworzenie tożsamości opiera się na dynamicznie i naprzemiennie zachodzących procesach eksploracji i zobowiązania. Na poziomie eksploracji człowiek styka się z rzeczywistością religijną i poznaje ją na różnych poziomach. Następnie angażuje się w nią, uwewnętrzniając jako wartość, według której kształtuje swoje życie, bądź ją neguje, poszukując innych form religijności, istotnych z punktu widzenia jego potrzeb, światopoglądu, tradycji i określonych kulturowo norm”⁴⁴. O dojrzałej tożsamości religijnej możemy mówić, gdy procesy religijnych poszukiwań, pytań o wiarę i osobistą relację z Bogiem i wspólnotą wierzących znajdują swoje uzewnętrznienie w osobistej decyzji życia z Bogiem, według przykazań i ewangelicznych prawd, a także zostaną poparte działaniem na rzecz budowania Kościoła. To osobiste doświadczenie wiary powinno wypływać z miłości ku Bogu Stwórcy i Zbawcy, a nie lęku przed Nim czy przed Jego karą. Powinno być pełne zaufania odnośnie wydarzeń codziennych, jak i eschatologicznej przyszłości.

Badania wskazują, że w rozwoju religijnym wartości tradycyjne, chrześcijańskie wciąż mają istotne znaczenie. Wyniki badań, dotyczące religijnej tożsamości⁴⁵, wskazują, że największa grupa posiada status tożsamości zewnętrznej z ruminacją – 32,8%. Wartości religijne, z którymi się utożsamiają, zostały przejęte od znaczących dorosłych, a nie wypracowane na drodze własnych poszukiwań. Są to osoby charakteryzujące się sztywnym wzorcem religijnych postaw. Dają one dużą stabilność i siłę do bycia wiernym dogmatycznym prawdom, lecz w momentach egzystencjalnych kryzysów, jako z podstawy „obce”, mogą być niewystarczające do ich przezwyciężenia. Nupturienci o tym statusie religijnej tożsamości będą dążyć do zawarcia sakramentalnego małżeństwa, jako wartościowego i istotnego z punktu widzenia rozwoju ich poszczególnych etapów życia i dorosłości. Fundamentem tej decyzji nie będzie tworzenie bliskiej rodzinnej więzi z Bogiem, lecz raczej wierność i lojalność wobec rodzinnej, społecznej tradycji i zasad.

Osoby o statusie tożsamości religijnej uwewnętrznionej, najbardziej dojrzałym pod względem religijnym, stanowiły 26,4% badanych. Można przypuszczać, że fundamentem ich decyzji, dotyczących sakramentalnej przysięgi małżeńskiej,

⁴⁴ A. Wieradzka-Pilarczyk, *Tożsamość religijna...*, dz. cyt., s. 99.

⁴⁵ Por. A. Wieradzka-Pilarczyk, *Tożsamość religijna...*, dz. cyt., s. 175 i nast.

będzie osobista relacja z Bogiem, która staje się w ten sposób podstawą i siłą małżeńskiego związku. To nie inni stoją u początku owej decyzji i przekazu wiary, ale własne poszukiwania Boga, zakończone pełnym i świadomym przymierzem z Nim.

Wśród młodych Polaków można wyróżnić także osoby, które wciąż są na etapie religijnych poszukiwań, wolnych od trwałych zobowiązań i decyzji. W opisywanym statusie tożsamości religijnej poszukującej⁴⁶ młodzi pomiędzy 18-40 r. ż. pozostają na etapie poszukiwania argumentów za i przeciw wierze, niejako chcąc wiedzieć, czy to się im „życiowo opłaca”. Stanowią szczególną grupę, wymagającą pastoralnego wsparcia, aby ich serce zostało niejako „przekonane” do wiary, co w konsekwencji może zaowocować większą dojrzałością, opartą na uwewnętrznionym wyborze, poprzedzonym własnym poszukiwaniem odpowiedzi na religijne pytania i dylematy. Przyglądając się rozwojowi religijnej dojrzałości Polaków, w sposób empiryczny możemy potwierdzić procesy laicyzacji i sekularyzacji, co ma niemałe skutki dla dojrzałego przygotowania do sakramentu małżeństwa.

W badaniach wyróżniono także grupę osób o statusie tożsamości obojętnej, dla których życie religijne nie ma żadnego znaczenia. Nie inwestują oni ani swoich sił poznawczych, ani emocjonalnych w sferę duchowego rozwoju. Ich postępowanie stanowi wyraz aktualnie panujących w społeczeństwie religijnych trendów. Często stanowią także grupę wrogo nastawioną do religii. W opisywanych badaniach grupa ta stanowiła 22,5% próby. Gdyby z jakiegoś powodu osoba o takim statusie tożsamości religijnej przystępowała, jako osoba wierząca, do sakramentu małżeństwa, mogłoby dojść do naruszenia wady zgody, a także przystąpienia do sakramentu w sposób świętokradczy. Można wnioskować, że osoby o obojętnym statusie tożsamości religijnej, które można określić jako niedojrzałe pod względem religijnym lub te o nikłej dojrzałości, nie będą chciały wiązać się sakramentalnym węzłem, który będzie traktowany jako zewnętrzna formalność, niepotrzebna do budowania wzajemnej relacji. Część nupturientów może jednak, ulegając tzw. presji otoczenia, podjąć decyzję o zawarciu sakramentalnego związku małżeńskiego, wbrew ich osobistemu poczuciu co do gotowości i chęci wywiązania się z zadań charakterystycznych dla stanu małżeńskiego.

Opisane wnioski stanowią duszpasterskie wezwanie dla formatorów i duszpastarzy. Można bowiem zauważyć, że po zakończonej katechizacji i związanej z nią pewnej autoidentyfikacji, np. pod względem religijnego zaangażowania, młodzi ludzie przechodzą w pewien stan zubożenia czy stagnacji. Momentem, kiedy decydują się na duchowe przebudzenie, są zazwyczaj wydarzenia, które wiążą się

⁴⁶ W badaniach A. Wieradzkiej-Pilarczyk status ten został podzielony na status tożsamości religijnej poszukującej i ruminacyjnego poszukiwania. Ze względu na nieistotność wymiaru ruminacji dla opisywanego tematu, podział ten został pominięty.

z istotną zmianą w ich życiu, może to być śmierć bliskiej osoby, ale najczęściej jest to decyzja o zawarciu związku małżeńskiego. Jest to istotny moment i okazja do aktywnej i twórczej formacji zarówno osobowej, jak i religijnej.

PODSUMOWANIE

Przedstawiona refleksja wskazuje, że o dojrzałości osób przyjmujących sakrament małżeństwa można mówić w różnych obszarach, ale także na wielu poziomach. Sposób weryfikacji stopnia dojrzałości, w przypadku rzeczywistości prawnej czy fizycznej, jest dość prosty, jednak w takich obszarach, jak dojrzałość osobowa, psychiczna, społeczna czy religijna, nie jest to tak oczywiste i jednoznaczne, nie regulują ich bowiem jasne przepisy i sztywne ramy. Stanowi to ogromne wyzwania dla formatorów przygotowujących osoby do zawarcia sakramentalnego związku, aby wypowiedane zobowiązania nie były jedynie zbiorem kilku słów, ale świadomym, dobrowolnym i odpowiedzialnym zobowiązaniem względem siebie, drugiego człowieka i Boga.

Aktualne badania z dziedziny socjologii oraz psychologii pastoralnej wskazują, że w przypadku zawierania sakramentalnego małżeństwa decyzja o stworzeniu stałego związku na całe życie przesunęła się wyraźnie w czasie, podobnie jak w przypadku innych ról charakterystycznych dla dorosłości, np. zakończenia edukacji, podjęcia stałej pracy zawodowej, uzyskania własnego mieszkania⁴⁷. Dopiero w okresie wczesnej dorosłości, czyli pomiędzy 26-40 r. ż., osoby są zdolne do zobowiązania umożliwiającego podjęcie wiążących i odpowiedzialnych, trwałych decyzji, w tym tej o stworzeniu relacji z osobą płci przeciwnej dla wspólnego pożycia i posiadania potomstwa. W wymiarze rozwoju tożsamości osobowej uzyskana stabilizacja, dotycząca stałego obowiązku zawodowego czy posiadania własnego mieszkania, istotnie pomaga w decyzji o stworzeniu stałego związku⁴⁸.

W obliczu wciąż wzrastającej ilości rozwodów i wniosków dotyczących stwierdzenia nieważności małżeństwa, należałoby podkreślić istotną rolę przygotowania do małżeństwa na każdym etapie, począwszy od rodziców, na osobie spisującej protokół przedmałżeński zakończywszy. Brak przygotowania do małżeństwa stanowi bowiem główny czynnik nietrwałości młodej rodziny⁴⁹. Konieczne wydaje się nie tylko stwierdzenie zewnętrznych faktów, ale pomoc w dokonaniu dogłębnej autorefleksji nupturientów odnośnie własnych kompetencji osobowych i religijnych, uzdalniających ich do świadomej i wolnej decyzji związania się na całe życie węzłem sakramentalnym. Pojawia się w tym miejscu także pytanie

⁴⁷ A. Wieradzka-Pilarczyk, *Tożsamość religijna...*, s. 247.

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ Zob. H. Izdebska, *Przyczyny konfliktów w rodzinie*, Warszawa 1975, s. 143.

o przygotowanie osób pracujących w parafiach, duchownych i świeckich, do pomocy w weryfikacji decyzji o pragnieniu wzajemnego pożycia i w kompetentny sposób wspierania osobowego i religijnego rozwoju nupturientów.

Dojrzałość osobowa i religijna narzeczonych, przygotowujących się do sakramentu małżeństwa, jest istotowo bardzo ważna. Wiąże się ona z tworzeniem trwałej więzi małżeńskiej, tworzenia wspólnoty rodzinnej oraz daje fundament do odpowiedzialnego podchodzenia do powstających w codzienności konfliktów o różnym podłożu. Przede wszystkim jednak daje szansę na współpracę małżonków z łaską, by z pomocą Boga, przed którym wzajemnie składali przysięgę małżeńską, byli sobie wierni, uczciwi, trwając w bliskości ze sobą do ostatnich dni życia.

ABSTRACT

The maturity of people preparing for marriage is an essential condition for the validity of the sacrament. Described in the article maturity is understood to be multifaceted, ranging from legal maturity, social, emotional and mental, to religious maturity that interests us most. Taking into account statistical surveys concerning religious identity of people between 18 and 40, the text provides pastoral guidance on the necessary formation of those who begin immediate preparation to get married in the Catholic Church.

Keywords

candidates for marriage, maturity, sacrament, religious identity

BIBLIOGRAFIA

- Bardziejewska M., *Okres dorastania. Jak rozpoznać potencjał nastolatków?*, w: *Psychologiczne portrety człowieka. Praktyczna psychologia rozwojowa*, red. A. Brzezińska, Sopot 2013.
- Bortkiewicz P., *Analiza etyczna przysięgi małżeńskiej*, „Teologia i Moralność”; vol. 7., 2 (12) 2012.
- Codex iuris canonici = Kodeks prawa kanonicznego*, Poznań: Pallottinum, 1984.
- Cudak H., *Kształtowanie kultury pedagogicznej młodzieży w programach szkolnych*, „Pedagogika Rodziny. Family Pedagogy” nr 1(1)2011, s. 9-17.
- Cudak H., *Dysfunkcje rodziny i jej zagrożenia opiekuńczo-wychowawcze*, „Pedagogika Rodziny. Family Pedagogy” nr 1(2)2011, s. 7-14.
- Cudak H., *Rola ośrodków nieszkolnych w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców*, Kielce 1997, s. 170-177, cyt. za: D. Ruszkiewicz, *Narzeczeństwo w procesie tworzenia małżeństwa – empiryczny zarys problemu*, Piotrków Trybunalski 2013.
- Garniewicz A., *Znaczenie dojrzałości osobowej w budowaniu więzi w małżeństwie i ro-*

- dzinie, UKSW [zasoby internetowe: <http://www.stowarzyszeniefidesetratio.pl/Presentations0/Garniewicz.pdf>, dostęp: 26.01.2016].
- Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* (13.12.1989 r.), Poznań 1986.
- Izdebska H., *Przyczyny konfliktów w rodzinie*, Warszawa 1975.
- Izdebska J., *Dziecko w rodzinie u progu XXI wieku: niepokoje i nadzieje*, Białystok 2000.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym *Familiaris consortio*, Wrocław 2000.
- Jaworski R., *Typologie religijności*, wydanie internetowe: <http://tiny.pl/g93kb> [dostęp: 30.08.2016].
- Jakubowski T., *Dojrzałość do małżeństwa – wybór współmałżonka*, „Katecheta” 2000/3, wydanie internetowe: <http://tnijurl.com/tjakub/> [dostęp 04.09.2016].
- Majkowski W., *Czynniki dezintegracji współczesnej rodziny polskiej: studium socjologiczne*, Kraków 1997.
- Petrykowski P., *Spoleczno-kulturowe aspekty podstaw wychowania*, Olsztyn 2005.
- Piotrowski K., *Tożsamość osobista w okresie wkraczania w dorosłość. Sytuacja młodych osób z ruchowym ograniczeniem sprawności i ich sprawnych rówieśników*, Wielichowo 2013.
- Polak J., *Bierzmowanie – sakrament dojrzałości chrześcijańskiej*, „Niedziela. Tygodnik Katolicki” edycja Sosnowiecka 21/2004, wersja elektroniczna: <http://www.niedziela.pl/artukul/28385/nd/Bierzmowanie—sakrament-dojrzalosci>, [dostęp: 30.03.2016].
- Portal internetowy „Katolik.pl”: <http://www.katolik.pl/bierzmowanie—sakrament-dojrzalosci-chrzescijanskiej>, 177,416,cz.html [dostęp: 30.03.2016].
- Rituale Romanum. Ordo celebrandi matrimonium n. 62, s. 17; cyt. za.: Jan Paweł II, *O rodzinie*, Kraków 2011.
- Ruszel M.E., *Wartość inteligencji duchowej w procesie przemian społeczno-gospodarczych*, w: *Rodzina. Wartości. Przemiany*, red. M.E. Ruszel, Stalowa Wola–Rzeszów 2010, s. 25-34.
- Ruszkiewicz D., *Narzeczeństwo w procesie tworzenia małżeństwa – empiryczny zarys problemu*, Piotrków Trybunalski 2013.
- Ryś M., *Miłość jako psychologiczna podstawa wspólnoty małżeńskiej*, „Kwartalnik Naukowy Towarzystwa Uniwersyteckiego *Fides et ratio*”, nr 4(4)2010, s 22-30.
- Ryś M., *Psychologia małżeństwa. Zarys problematyki*, Warszawa 1993.
- Sokołowski S., *Warunki przyjęcia sakramentu kapłaństwa*, „Ratio in Christianitate”, s. 185-201.
- Studen S., *Psychologiczne aspekty powodzenia i niepowodzenia w małżeństwie*, „Symposium” 2(7) 2000, s. 49-70.

Strona internetowa: http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/L_podst_inf_o_rozwoju_dem_pl_do_2013.pdf [dostęp 25.01.2016 r.].

Urban W., *Sakrament dojrzałości chrześcijańskiej*, Poznań 1979.

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, w: „Internetowy System Aktów Prawnych”: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19640090059> [dostęp: 25.03.2016].

Wieradzka A., *Obraz Boga a kształtowanie się wiary dziecka*, w: *Wierzę w Boga. Interdyscyplinarne spojrzenie na wiarę*, red. B. Kochaniewicz, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Teologiczny, s. 141-156.

Wieradzka-Pilarczyk A., *Tożsamość religijna młodych Polaków*, Poznań 2015.

Wieradzka-Pilarczyk A., *Kryzysy tożsamości religijnej młodych Polaków*, Referat przedstawiony w ramach 47 Sympozjum Sekcji Psychologów działających w ramach Komisji Wiary Konferencji Episkopatu Polski, Gniezno 20-22 września 2015, maszynopis niepublikowany.

Zagórska W., Jelińska M., Surma M., Lipska A., *Wydłużająca się droga do dorosłości*, Warszawa 2012.

Anna Wieradzka-Pilarczyk – doktor nauk teologicznych (spec. psychologia pastoralna), magister psychologii. Opiekun Sekcji Psychologii Pastoralnej działającej przy Kole Naukowym Studentów Wydziału Teologicznego „Veritas”. Koordynuje i współtworzy zajęcia edukacyjno-formacyjne w Szkole Katechetów Archidiecezji Poznańskiej. Od 2013 r. pełni funkcję sekretarza Sekcji Psychologii, działającej przy Komisji Wiary Konferencji Episkopatu Polski.

Hubert Pilarczyk – magister teologii, doktorant Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na Wydziale Teologicznym, w Zakładzie Teologii Moralnej, Duchowości i Katolickiej Nauki Społecznej. Nauczyciel w Katedralnej Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej I st. i Gimnazjum Katedralnym w Poznaniu. Jego zainteresowania naukowe skupione są wokół tematyki małżeństwa i rodziny, teologii moralnej, katechetyki i psychologii. Jest przewodniczącym Sekcji Psychologii Pastoralnej, działającej przy Kole Naukowym Studentów Wydziału Teologicznego „Veritas”.